

Ühest omapärasest õppeasutusest

(Tartu Õpetajate Instituut aastail 1914—1917)

Tartus

31. mai 1872. a. seadusega loodi Venemaal instituudid kõrgemate algkoolide ja linnakoolide õpetajate ettevalmistamiseks. Õppeaeg kestis neis 3 aastat, õpilased olid riigi ülalpidamisel ja elasid internaatides, välja arvatud üksikud, kes käisid oma kulul. Vastu võeti eksamitega, peaaesjalikult õpetajate seminaride lõpetanuid. Balti kubermangudes neid koole esialgu ei avatud, sest lähimad instituudid Peterburis, Pihkvas ja Vilnos pidid vajadused rahuldama.

1913. a. algul tekkis Venemaa haridusministeeriumis mõte asutada õpetajate instituut ka Tartus. Vajalikud summad võeti ministeeriumi eelarvesse. Sama aasta märtsikuus esitas haridusministeerium järgmise ettepaneku Tartu linnavalitsusele: 1) eraldada tasuta ehituskrunt Tartus asutatava õpetajate instituudi hoonete püstitamiseks, 2) kuni hoonete valmimiseni leida koolile ajutised ruumid, 3) määrata koolile mingisugune toetus lisaks riigieelarve summadele. Linnavalitsuse vastuses märgiti, et linn on nõus eraldama ministeeriumile tasuta ehituskrundi Puiestee ja Liiva tänava nurgal, pindalaga 1023 ruutsülda (4655 m²), kuid toetusest ja üüriruumide andmisest öeldi ära.

Haridusministeeriumil oli kavatsus Tartu reaalkoolile ja veterinaariainstituudile uued ajakohased hooned püstitada, kusjuures siis ühe kooli senised hooned oleks võidud ümberehitusega õpetajate instituudile kohandada. Kuid I maailmasõda tõmbas nendele kavatsustele kriipsu peale. Oli selge, et igal juhul tuleb avataval instituudil alguses leppida üüriruumidega. Seepärast tehti

Tartu Õpetajate Seminari direktorile ettepanek ruumid leida. Kuulutuste peale kohalikes ajalehtedes laekus seminari direktorile üsna rohkesti pakkumisi. Nendest osutus kõige sobivamaks Tartu Õpetajate Ühingu kaubanduskooli hoone Tolstoi tänav 4, mille üürimise kohta ka leping sõlmiti. See hoone oli ümber ehitatud endisest Karlova mõisa rehest, mille mõisaomanik oli loovutanud Tartu Õpetajate Ühingule. Asjatundjate arvates oli ümberehitatud hoone kõigiti sobiv koolimajaks. Kuid internaadi jaoks ruume silski ei jätkunud ja kooli vastuvõetud õpilased paigutati 3—4 kaupa erakorteritesse.

Nüüd, kus ruumide küsimus oli kuidagi lahendatud algasid eeltööd kooli avamiseks. Instituudi direktori kohale esitas Riia õppekonna kuraator senise Volmari Õpetajate Seminari direktori Fjodor Strahhovitsi, kelle haridusministeerium ka kinnitas. Uus direktor esitas kandidaadid õpetajate kohtadele. Nendeks kinnitas Riia õppekonna kuraator järgmised isikud: Nikolai Jefimov — vene keel ja kirjandus (hiljem Vassili Desnitski), ajalugu (hiljem Galkovski), geograafia (hiljem M Katinski); Lifschits — matemaatika (hiljem G. Michelson). M. Katinski — loodusteadus; N. Sahharov — füüsika; O. Tsobkallo — keemia; V. Sorokin — joonistamine, joonestamine ja ilukiri; F. Pantelejev — võimlemine; Juhan Aavik — laulmine ja muusika; N. Leporski — kooliarst ja hügieeni õpetaja; preester Alejev — usuõpetus ap. õigeusklikele; pastor A. Klaassepp — usuõpetus eestlastele (luteriusulistele). Kooli asjaajajaks oli August Tõruke, hiljem Kruuse.

Instituudi õpetajad töötasid kas põhikohaga või tunniandjatena Tartu ülikoolis. Kohalikes keskkoolides ja Kõrgemal Naiskursustel. Enamik õpetajatest oli lõpetanud Tartu ülikooli ning neil oli kandidaadi või doktori kraad (Katinski, Sahharov, Desnitski, Leporski, Michelson). Direktor oli lõpetanud Peterburi Vaimuliku Akadeemia kandidaadikraadiga.

Silmapaistvamaks õpetajaks oli Vassili Desnitski, Maksim Gorki isiklik sõber, revolutsionäär. VSOTP Londoni kongressi delegaat, suurepärase õpetaja, kelle tunde (loenguid) oodati alati põnevusega.

Õpilaste vastuvõttust Tartu Õpetajate Instituuti teatasid peale kohalike ajalehtede mitmed keskajalehed. Seepärast ilmus sisseastumiseksamitele ka rohkesti soovijaid paljudest Venemaa sisekubermangudest. Paljudel soovijatest oli soliidne õpetajapraktika (10—15 aastat). Enamikule sai komistuskiviks eksam vene keeles, eriti diktaati. Vene sisekubermangudest saabunutest ei pääsenud ükski sisse.

Esimesele kursusele võeti vastu kokku 20 õpilast. Ka järgmistel aastatel jäi püsima sama norm. Nendest esimesest 20-st oli 15 lätlast, 4 eestlast ja 1 venelane. Lätlaste suur ülekaal on selletatav direktori mõjuga, kes suunas eksamitele oma parimaid endisi õpilasi Goldingeni ja Volmari õpetajate seminaridest. Ka järgmistel aastatel, kui instituudis töötas kaks, veel hiljem kolm kursust, jäi lätlaste arvuline ülekaal püsima. Nii oli 1915. a. sügisel. pärast uut vastuvõttu, 40 õpilastest 30 lätlast, 6 eestlast ja 4 venelast.

Õpetajate instituut sai töötada Tartus ainult 3 aastat ja välja lasta ühe lennu lõpetajaid. Sõjajärgsel evakueeriti kool 1917. a. sügisel Tartust Hersoni, kus veel mõne aja töötas õpetajate instituudina. Hiljem loodi selle baasil Hersoni Pedagoogiline Instituut, mis töötab ka tänapäev.

E. EINASTO,
Tartu Õpetajate Instituudi
kasvandik